

HZ. PEYGAMBER'İN (SAV) KADIN DİNDARLIĞINA DAİR UYGULAMALARI

Halime BAYRAM*

Özet

Allah, kadın ve erkeği birbirine eşit olarak yaratmıştır. Bu eşitlik dini emir ve yasakların öğrenilip uygulanmasında da söz konusudur. Kadın erkeğe göre daha az dindar değildir. Bunun en güzel uygulamasını da Hz. Peygamber (sav) döneminde çeşitli alanlarda görmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Dindarlık, Hz. Peygamber, Din, Uygulama.

THE PROPHET'S PRACTICAL APPLICATION CONCERNING RELIGIOUSNESS OF WOMAN

Abstract

God has created man and woman equally. This equality is valid for learning and applying of religious orders and prohibitions. Woman are not less religious than man. It is possible to see its finest applications in different fields in the term of the Prophet.

Key Words: Woman, Religiousness, The Prophet, Religion, Application.

* Tokat İl Vaizesi, halimebyrm@hotmail.com

Giriş

Din, sözcüğü “taat”, “itaat”, “ceza”, “karşılığını verme” gibi anlamlara gelip müstear olarak “şeriat” anlamında kullanılmaktadır.¹ Din; Sorumluluk duygusuyla karışık kendi istek ve iradesiyle bağlılık isteyen ve kendisine bağlananları kötülük ve uğursuzluktan koruyarak hayra ve mutluluğa götüren; aksi halde, yani kendi istek ve rızası ile iyi uyulmadığı ve uygulanmadığı, aykırı davranışlardan sakınılmadığı zaman doğrudan doğruya hayır ve mutluluğun zıddı olan kötü sonuçlar ile ceza gerektiren hükümlerin zorla ve kaçınılmaz olarak uygulanacağını gösteren, ümit ve korkunun hedefi, hayranlıkla ve son derece saygı ile kulluk edilen hikmet sahibi yaratıcı ve yetiştiricinin ortaya koyup, uyulmasını teklif ettiği bir mükafatlar ve cezalar kanunudur.² Esasen din duygusu insanın doğuştan beraberinde getirdiği bir duygudur. İnsan her zaman her yerde yüce, kudretli ve ulu bir varlığa sığınma, ona güvenme ve ondan yardım dileme ihtiyacını hissetmiş bu ihtiyacını da ancak din ile karşılamıştır.³

Dinin tarihi insanlık kadar eskidir. Araştırmacılar dini olgu ve nesnelere tarihin her döneminde ve her yerinde karşılaşmışlardır. Günümüzde de dini semboller, gelenekler ve kurumlar çok köklü bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Seküler kültürdeki insanlara bile sen kimsin diye sorulduğunda önemli bir kısmı “ Müslümanım” , “ Hristiyanım” ... , gibi dine dayalı cevaplar verir. Bilinç ve irade düzeyinde dini bir yöneliş bağlantıları olmasa bile sözlerinde veya diğer insanlarla olan ilişkilerinde toplumsal adet ve gelenekleri uygulayışlarında dinin etkisinde kalmaktadırlar.⁴

Dindarlık ise sözcük anlamı bakımından ‘din sahibi olmak’, ‘din edinmek’ demektir. Terim olarak da ‘dindarlık, dinin emirlerini tamamıyla gözetmek (riayet)’ şeklinde tanımlanmaktadır.⁵ Bir kişinin mensup olduğu

¹ İsfahanî, Ebû'l Kasım Hüseyin b. Muhammed el-Mağrûf Ragıb, *Müfredâtü'l -elfazı'l Kur'an*, çev. Yusuf Türker, Pınar Yayınları, İstanbul, 2012, s. 565.

² Yazır, Elmalılı M.Hamdi, *Hak Dini Kuran Dili*, Çev.Komisyon, Azim Dağıtım, İstanbul, Ts.,s.330.

³Karaman, Hayrettin ve Diğerleri, *İlmihal I*, Divantaş yay., İstanbul 1999, s.7.

⁴ Hökekleli, Hayati, *Din Psikolojisine Giriş*, Dem Yay., İstanbul 2012,s.29-30.

⁵ Yenen, Halide, *Kadın Dindarlığının Bilgi Boyutu*, *Kadın Dindarlığı*, DİB yay., Ankara 2013,

dinle duygu, düşünce ve davranış açısından bağlılığını 'dindarlık' olarak ifade edilebiliriz.⁶ Dindarlığın iki temel görüntüsü vardır. Bunlar kişisel dindarlık ve toplumsal dindarlıktır. Çünkü bir insanın dine bağlanması ilk planda kişisel bir hadisedir. Farklı bireylerin yaşamış olduğu kişisel dindarlık biçimleri şekil olarak benzerlikler gösterdiğinde toplumsal bir karakter gösterir. İnançlar ve uygulamalar gelenekselleşir.

İnsanların dini benimsemelerinin altında yatan sebepler farklı farklıdır. Bunlar ebedi mutluluk, sorumluluk bilincine sahip olma, korkularının üstesinden gelebilmek, ümit, huzur duyma, düzenli bir hayat standardı yakalama, toplumdan soyutlanmama gibi sebepler dine mensup olmanın belli başlı sebepleri arasında sayılabilir. Bu sebeple aynı dine inansalar bile kişilik ve karakter farkı başta olmak üzere, farklı etkenlerin etkisiyle dindarlıklarını her zaman değişik düzeylerde yansıtabileceklerinden genel geçer bir dindar insan modeli ortaya koymak oldukça zordur. Dindarlık, belli tarihsel, ekonomik, siyasal ve dini eğilimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.⁷ Bireyin dindarlığı yaşamı boyunca, yukarıda belirtilen faktörlere bağlı olarak sürekli değişiklik gösterir, sabit kalmaz. Bazen edinilen yeni bilgiler, şüphe ve tereddütlere, inançta zayıflamalara yol açar, bazen yaşanan acı verici olaylar bireyi ibadette bulunmaya, Allah'a daha çok yaklaşılmaya, sığınmaya götürür.⁸ Yani din her insanda aynı rengin farklı tonlarında tezahür eder. Allah, "O kitap (Kur'an); onda asla şüphe yoktur. O, muttakiler (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir yol göstericidir. Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar. Yine onlar, sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler; Ahiret gününe de kesinkes inanırlar. İşte onlar, Rablerinden gelen bir hidayet

s.54.

⁶ Yapıcı, Asım, *Kadın Dindarlığı Algısal bir Yanılgı mı, Yoksa Gerçeklik mi?*, Kadın Dindarlığı, DİB yay., Ankara 2013, s.43.

⁷ Kahraman, Abdullah, *Toplum ve Dindarlık Algısı (Dengeli Dindarlık Ölçüleri)*, IV. Din Şurası Tebliğ Ve Müzaereleri, (12 - 16 Ekim), Ankara 2009, s.282-283.

⁸ Peker, Hüseyin, *(Kur'an'a Göre Dindarlığın Boyutları)*, Çukurova Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi *Din Psikolojisi Özel sayısı*, c. 12, sayı. 2, Temmuz-Aralık 2012, s.43.

üzeredirler ve kurtuluşa erenler de ancak onlardır.”⁹ buyurarak dindar insanın bir takım özelliklerini tarif etmektedir.

Allah, meleklerine “Yeryüzünde bir halife yaratacağım”¹⁰ derken ve insanları yeryüzünün halifeleri kıldığını söylerken¹¹ cinsiyet ayrımından bahsetmemektedir. Allah Teala “Sizden erkek olsun kadın olsun, hiçbir çalışanın amelini karşılıksız bırakmayacağım”¹² ayetiyle, davranışları cinsiyet odaklı değerlendirmedeğini açıkça ilan etmektedir. Zira kadın, insan olmakla/var oluşu gereği zaten değerlidir; sorun, bu değer üstünün örtülmesi, hak ettiği konumun görmezden gelinmesidir.

Hz. Peygamber cinsiyeti esas alan değil insanı merkeze alan bir tebliğ ile gelmiştir. O, ‘halifelik’ onurunu ve sorumluluğunu ‘insana’, yani hem kadına hem de erkeğe yüklemiştir.¹³ Aslında Hz. Ömer’in şu sözleri İslam öncesi kadının durumunu çok açık ve net bir şekilde ortaya koymaktadır: “İslam öncesinde bizler, kadınlara hiç değer vermezdik. Ne zaman ki İslam geldi, Allah onlardan söz ettiği zaman artık bir takım haklara sahip olduklarını anladık.”¹⁴ İslam’ın kendilerine verdiği değer sayesinde erkekler ile aynı haklara sahip olan kadınlar ile ilgili Sahabe’nin dikkatli davrandıkları gözden kaçmamaktadır. Nitekim Abdullah İbn-i Ömer, bunu açıkça itiraf etmektedir: “Peygamber (sav) zamanında hakkımızda vahiy inmesinden korktuğumuz için kadınlar (aleyhine) söz etmekten, onların haklarını çiğnemekten ve onlara sert davranmaktan çekinirdik. Rasulullah (sav) vefat edince onlara çok söz söyler olduk ve kusurlarımız da arttı.”¹⁵

Gerçekten de Rasulullah (sav) hayatta iken gelen vahiyler de İbn Ömer’in kadınlar hakkındaki bu sözünü destekler nitelikteydi. Havle binti Sa’lebe hakkında Mücadele Suresi’nin nazil olması ve Rasulullah (sav)’a gelerek: “Gördüğüm her şey erkekler hakkındadır, kadınlarla ilgili bir şeyi

⁹ Bakara, 2/2-5; Mü’minun, 23/1-11.

¹⁰ Bakara, 2/30.

¹¹ Neml, 27 /62; Fatır, 35/39.

¹² Al-i İmran, 3/195.

¹³ Martı, Huriye, *Değer ve Hak Bağlamında Hz. Peygamberin Sünnetinde Kadın Eğitimi, Aile ve Eğitim (Tartışmalı İlmi Toplantı)*, İstanbul 2010, s.84.

¹⁴ Buhari, Libas 31; Müslim, Talak 32.

¹⁵ Buhari, Nikah 81.

hiç göremedim.” diye serzenişte bulunan Ümmü Ammare el-Ensari'nin bu sözleri üzerine “Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mü'min erkekler ve mü'min kadınlar, taata devam eden erkekler ve taata devam eden kadınlar, doğru erkekler ve doğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, mütevazi erkekler ve mütevazi kadınlar, sadaka veren erkekler ve sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve (ırzlarını) koruyan kadınlar, Allah'ı çokça zikreden erkekler ve zikreden kadınlar, Allah bunlar için mağfiret ve büyük bir mükafat hazırlamıştır.”¹⁶ ayetinin inzal olması buna sadece bir örnektir.

İslam'ın kadına kazandırdığı haklar hakkında batılı ilim ve fikir adamları da hayranlıklarını gizleyememiş ve bu hususta İslamiyet'i methetmekten kendilerini alamamışlardır. Mesela: Stanley Lane-Pool der ki: “Muhammed'in kadınlara ait hususlarda yaptığı mühim derecedeki değişiklikleri, hiçbir büyük kanun koyucu yapmamıştır. Kadınlara ait hükümler herhalde Kur'an'ın en ince noktalarına kadar, tedvin edilmiş olan ahkamdır.” Yine bu mevzuda Will Durant; “Muhammed, Arapların kız çocukları öldürmelerine son verdi. Hukuk davaları ile mali konularda kadını erkekle eşit duruma getirdi. Kadın her meşru mesleğe girebilir; kazancını kendine alıkoyabilir; mala ve mülke varis olabilir ve servetini istediği gibi tasarruf edebilir.”¹⁷ demektedir. O halde din, kadını bir problem olarak görmediğine göre kadınlarla ilgili problemler insanların dini anlayışlarından, dinin farklı yorumlarla öğrenilmesinden, dindarlık algısındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır.

Asr-1 Saadet'te kadınların toplum içindeki itibar ve yerinin ne olduğunu anlamak için Efendimiz zamanında kadınlarla ilgili uygulamalara bakmak gerekir. Hadis literatüründe kadın konulu bölümler tetkik edildiğinde Kütüb-i Sitte'nin her birinde yer alan hayız bölümlerinin tamamı ile nikah ve talak bölümlerinin önemli bir bölümünün kadın konulu başlıklardan meydana geldiği tespit edilebilir. Öte yandan sadece

¹⁶ Ahzab, 33/35.

¹⁷ Gürkan, Ahmet, *İslam Kültürünün Garbı Medenileştirmesi*, İstanbul 1965, s. 100-101.

Sünen-i Nesai'de "İşretü'n-Nisa" yani "Kadınlarla güzel geçinme" ismi taşıyan bağımsız bir bölüm bulunmaktadır.¹⁸

1. Eğitim ve Öğretim Hususunda Hz. Peygamberin (sav) Uygulamaları:

Vahiy sürecinde 'Oku'¹⁹ emrinin muhatabı kadın ve erkektir. Efendimiz (sav) "İlim talep etmek her Müslüman'a farzdır."²⁰ buyurarak her iki cins arasında bir fark gözetmemiştir. Rasulullah (sav), kendisine inen ayetleri o esnada etrafında bulunan erkeklere okurdu; daha sonra kadınlardan oluşan topluluğa okur ve sonunda vahiy katiplerine yazdırırdı.²¹ Bir gün kadınlar Hz. Peygamber (sav)'e gelerek. " Ya Rasulallah, senin sözlerini hep erkekler alıp gidiyorlar. Bize de bir gün ayır ki, o gün sana gelelim, sen de Allah'ın sana öğrettiği şeylerden bize öğretirsin" diye talepte bulununca, Rasulullah (sav) de onlara ayrı bir günü öğretim için ayırmıştır.²²

Rasulullah (sav)'in sadece erkeklere değil bayanlara da zaman zaman ferdi öğretimde bulunduğu olmuştur. Esmâ binti Umeys'e zorluk anında yapacağı duayı öğretmesi²³; Rasulullah (sav) 'e gelerek " Ben bir bayanım artık ağırlaşım. Otururken yapabileceğim bir şey öğret bana" diyen Ümmü Hani binti Ebi Talib'e bu halde yapabileceği menasiki öğretmesi ²⁴örnek gösterilebilir.

Okuma yazma bilen sınırlı sayıdaki sahabenin içinde kadın sahabileri de görmekteyiz. Bunların başında Şifa binti Abdillah el-Adeviyye gelmektedir. Rasulullah (sav)'in okuma yazma bilen bu hanım sahabeye

¹⁸ Şahyar, Ayşe Esra, *Hadis Litaratüründe Kadın Portresi, Türkiye V.Dini Yayınlar Kongresi, Kadın Konulu Yayınlar*, 02-04 Aralık 2011, Ankara,s.94.

¹⁹ Alak, 96 /1.

²⁰ İbn Mace, Mukaddime 17.

²¹ Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, Çev: Salih Tuğ, İrfan Yay., İstanbul 1993, c.1, s.78.

²² Buhari, İlim 35; Müslim, Birr 47.

²³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*. c.7. s.513

²⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*. c.7. s.577.

hitaben: “ Hafsa'ya yazıyı öğrettiğin gibi neden nemle rukyesini de öğretmiyorsun?” diye sorması onun okur yazar olduğunu gösterir.²⁵

Ahmed b. Hanbel. *Müsned'inde ve Taberanin, el-Mu'cemu'l-Kebir'inde* Rasulullah (sav)'in bayanlar için eğitim ve öğretimde buldukları özel bir mekan olan ve “ Suffetü'n-Nisa” diye bilinen bir yeri tahsis ettiğini ifade etmektedir.²⁶

2. Kadınların Mescide Gelmeleri Ve Cemaatle İbadetleri Hususunda Hz. Peygamberin (sav) Uygulamaları:

Hz. Peygamber dönemi uygulamalarına baktığımızda mabedin o büyüklü atmosferinden kadınların da istifade etmesini temin etmiştir. Hz.Peygamber Mescid-i Nebevi yapılırken kapılardan birini sadece kadınlar için açtırmış ve oradan erkekler geçmemiştir.²⁷ Rasulullah mescide gelmek isteyen hanımlara engel olunmamasını “Birinizin hanımı mescide gitmek için izin isterse ona mani olmasın”²⁸ diyerek sahabileri uyarmıştır.

Hz.Peygamberin “Kadınların en hayırlı mescidleri, evlerinin içidir.”²⁹ hadisini kadınlara genel bir yasak olarak algılamayıp, fitnenin önüne geçmek için bir tedbir olarak görmek gerekir. Nitekim kadınların peygamberin vefatından sonraki hal ve hareketlerini Hz. Aişe: “Eğer Rasulullah kadınların (şimdiki) yaptıklarını görseydi, onları Beni İsrail'in kadınlarının menedildikleri gibi mutlaka mescide gitmekten menederdi”³⁰ diye ifade etmiştir.

Hz.Peygamber, mescidin içerisinde manevi havaya uygun olmayacak şehvi şeylerin önüne geçmek için camiye gitmek isteyen hanımların sade bir şekilde ve koku sürünmeden mescide gitmelerini emretmiştir. “Bayanlar, sizden birisi yatsı namazına gitmek istediğinde

²⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, c.7, s.516.

²⁶ Gözütok, Şakir, *Hz.Peygamber Döneminde Kadın Eğitimi ve Öğretimi*, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu, 20-22 Nisan 2007, İslami İlimler Dergisi Yay., s.567.

²⁷ Tayalisi, *Müsned*, c.2, s.205.

²⁸ Müslim, Salat 134, 135, 137, 140.

²⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, c.6, s.197, 301.

³⁰ Müslim, Salat 144.

sakın koku sürünmesin.”³¹ Yine fitneye sebep olmaması ve kadınların evlerine rahatça dönebilmeleri için mescitte farz namazı kılındıktan sonra önce kadınların kalkıp gittiklerini, Allah Resulü ile sahabelerin kadınları beklediklerini, sonra da onların mescitten ayrıldıklarını görmekteyiz.³² Peygamberimizin mescidinde vakit namazlarına, Cuma namazı, bayram namazı³³ hatta husuf namazına³⁴ dahi kadınlar iştirak etmekteydiler.

Hız. Peygamber'in uygulamalarına baktığımızda imkanı olan kadınlar, camiye gidip namazlarını cemaatle kılarlarsa sevap kazanır. Çünkü cemaatle namazı teşvik eden, hadislerinde Allah Resulü, kadınları istisna etmemiştir. Ancak ev işlerindeki yoğunluk ve çocuklar sebebiyle onları mecbur tutmamıştır.³⁵

3. Kadınların Sosyal Hayat ve Çalışma Hayatına Dair Hız. Peygamberin (sav) Uygulamaları:

Sosyal hayatta kadının durumuna bakacak olursak kadın, kocası veya velisinin emri altında bir esir değildir. O, kamil bir insan olarak, müstakil şahsiyet sahibi olup, kararlarında serbesttir ve kendisiyle ilgili hususlarda seçme hürriyeti vardır. Bu çerçevede, tasarruflarda bulunma, eşini seçme ve ondan boşanma hakkına sahiptir. Ayrıca, görüş beyan etmeye ve kendisiyle istişare edilmeye de ehliyetlidir. Kısacası Müslüman toplumda kadın erkeğin sahip olduğu bütün haklara sahiptir. İsteddiği zaman bu haklarına uygun faaliyetlere katılıp çalışmalar yapabilir.³⁶

Hız. Peygamber devrinde kadınların, özellikle beceri gerektiren el işlerinde faal olarak çalıştıklarını görmekteyiz. Hız. Peygamber'in hanımlarından olan Zeyneb b. Cahş'ın deri tabakladığı ve bunları

³¹ Muvatta', Kible 13.

³² Buhari, Ezan 163.

³³ Ebu Davud, Salat 247.

³⁴ Buhari, İman 30.

³⁵ Bakan, Tevhit, *Sünnete göre Kadınların Toplu İbadeti Ya da Cemaat Namazı*, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, say: 30, Erzurum 2008, s.91.

³⁶ Eren, Mehmet, *Hız. Muhammed'in Sünnetinde Kadına Verilen Değer*, Hız. Muhammed Ve Evrensel Mesajı Sempozyumu, 20-22 Nisan 2007, İslami İlimler Dergisi Yay., Aralık 2007, s.314.

kullanılabilecek hale getirmek için diktiği rivayet edilmektedir.³⁷ Ka'b b. Malik'in cariyesinin koyun çobanlığı yaptığı da nakledilen haberler arasındadır.³⁸ Aynı şekilde Hz. Peygamber'in mescidinin temizliğini yapan iki kadın ismi de zikredilmektedir.³⁹ Bunun yanında sahabe hanımlarından Ümmü Atiyye el-Ensariyye, Rasulullah ile birlikte yedi yerde savaşa katıldığını, çarpışan grubun gerisinde bulunduğunu, askerlere yemek yaptığını, yaralıları ve hastaları tedavi ettiğini haber vermiştir.⁴⁰

Hz.Peygamber devrinde kadının çalışma hayatının her alanında var olduğu söylenebilir. Ancak bu döneme ait çalışma hayatıyla ilgili rakamsal ve detaylı bilgilerin olmayışı, konuyla ilgili daha fazla bilgi elde etmemize imkan vermemektedir.⁴¹

Rasulullah (sav), eğitimli bayanlara yeteneklerinden çeşitli görevler vermek suretiyle istifade ettiği ve onların toplum içerisinde aktif bir rol oynamalarına fırsat verdiği de inkar edilemez bir gerçektir. Ama ne yazık ki, Rasulullah (sav)'in vefatından sonra bu haklardan geriye dönüş söz konusudur. Adeta Hz.Peygamber bunu bilmişçesine son demlerinde şu uyarıyı yapmaktan kendini alamamıştır: “Sizi iki zayıf (mahlukun) hakkı konusunda uyarıyorum: Yetimler ve kadınlar.”⁴² Ahmed b. Hanbel'in, Rasulullah (sav) zamanında kadının rahatlıkla erkeklerle aynı meclise devam ettiklerini, fakat h.3. asrın ortalarından itibaren bir kadının başparmağını göstermesinin fitne sayıldığı şeklindeki rivayeti⁴³, Peygamberin vefatından sonraki dönemi özetlemektedir.⁴⁴

³⁷ Müslim, Nikah 9.

³⁸ Buhari, Zebaih 18.

³⁹ Buhari, Salat 72.

⁴⁰ İbn Mace, Cihad 37.

⁴¹ Savaş, Rıza, *Çalışma Hayatında Kadın (Hz.Muhammed Devri Örneği), İslam ve Çalışma Hayatı Ulusal Sempozyumu, 25-27 Kasım 2005, İzmir İlahiyat Fak Yay., İzmir 2008, s.399.*

⁴² Hakim, *Müstedrek*. c. I. s.131.

⁴³ Ahmed b. Muhammed b.Hanbel, *Ahkamü'n-Nisa'*, (Tahk: Abdulkadir Ata), Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye,

I. Bsk., Beyrut. 1986, s. 46.

⁴⁴ Gözütok, Şakir, *Hz.Peygamber Döneminde Kadın Eğitimi ve Öğretimi, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu, 20-22 Nisan 2007, İslami İlimler Dergisi Yay.,s.570.*

Sonuç

Sonuç olarak Rasullulah'ın vefatından bu tarafa 15. asır geçmesine rağmen cahili adetlere hala körü körüne bağlı insanlarla karşılaşmaktayız. Eğitimde kız erkek ayrımı yaparak okula göndermeyen, kadın dört duvarın arasında ibadet etsin ne işi var camide diyen ve çalışan kadınların cennete giremeyeceklerini düşünen birçok insanla karşılaşmaktayız. Bununla beraber kadına her türlü özgürlüğü veriyoruz diyerek Allah'ın insan olma şerefini bahşettiği kadını, emeği ve bedeniyle sömürülen cinsel bir meta haline dönüştürmemelidir. Kadınlık onurunu zedelememelidir. Kadınların hak ve hürriyetlerini anlamadaki ve günümüzdeki uygulama problemlerini ancak kitap ve sünneti ortaya koyarak aşabiliriz.

Kaynaklar

- Bakan, Tevhit, *Sünnete göre Kadınların Toplu İbadeti Ya da Cemaat Namazı*, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, say: 30, Erzurum 2008.
- Eren, Mehmet, *Hz. Muhammed'in Sünnetinde Kadına Verilen Değer, Hz.Muhammed Ve Evrensel Mesajı Sempozyumu, 20-22 NİSAN 2007*, İslami İlimler Dergisi Yay., Aralık 2007.
- Gözütok, Şakir, *Hz.Peygamber Döneminde Kadın Eğitimi ve Öğretimi*, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu, 20-22 NİSAN 2007, İslami İlimler Dergisi Yay.,
- Gürkan, Ahmet, *İslam Kültürünün Garbı Medenileştirmesi*, İstanbul 1965.
- Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, Çev: Salih Tuğ, İrfan Yay., İstanbul 1993
- Hökelekli, Hayati, *Din Psikolojisine Giriş*, Dem Yay., İstanbul 2012.
- İbn Hanbel, Ahmed b. Muhammed, *Ahkamü'n-Nisa'*, (Tahk: Abdulkadir Ata), Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, I. Bsk., Beyrut. 1986.
- İsfehanî, Ebî'l Kasım Hüseyin b. Muhammed el-Mağruf Ragıb, *Müfredâtü'l -elfazı'l Kur'an*, çev. Yusuf Türker, Pınar Yayınları, İstanbul, 2012, s. 565.
- Kahraman, Abdullah, *Toplum ve Dindarlık Algısı (Dengeli Dindarlık Ölçüleri), IV. Din Şurası Tebliğ Ve Müzaereleri, (12 - 16 Ekim)*, Ankara 2009
- Karaman, Hayrettin ve Diğerleri, *İlmihal I*, Divantaş yay., İstanbul 1999.

- Martı, Huriye, *Değer ve Hak Bağlamında Hz.Peygamberin Sünnetinde Kadın Eğitimi, Aile ve Eğitim (Tartışmalı İlmî Toplantı)*, İstanbul 2010.
- Peker, Hüseyin, (*Kur'an'a Göre Dindarlığın Boyutları*), Çukurova Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi Din Psikolojisi Özel sayısı, c. 12, sayı. 2, Temmuz-Aralık 2012.
- Savaş, Rıza, *Çalışma Hayatında Kadın (Hz.Muhammed Devri Örneği), İslam ve Çalışma Hayatı Ulusal Sempozyumu, 25-27 Kasım 2005, İzmir İlahiyat Fak Yay., İzmir 2008.*
- Şahyar, Ayşe Esra, *Hadis Litaratüründe Kadın Portresi, Türkiye V.Dini Yayınlar Kongresi, Kadın Konulu Yayınlar, 02-04 Aralık 2011, Ankara.*
- Yapıcı, Asım, *Kadın Dindarlığı Algısal bir Yanılgı mı, Yoksa Gerçeklik mi?, Kadın Dindarlığı, DİB yay., Ankara 2013.*
- Yazır, Elmalılı M.Hamdi, *Hak Dini Kuran Dili, Çev.Komisyon, Azim Dağıtım, İstanbul, Ts Yenen, Halide, Kadın Dindarlığının Bilgi Boyutu, Kadın Dindarlığı, DİB yay., Ankara 2013.*

